

היה בעצמו, בשתיקתו ובהתבדלותו האישית. סבלו היה סבל אלם ודומם. לא השיח את דאגותיו ויסוריו לאחרים. מעולם לא הציג את חייו הנפשיים לראווה. הרבה האשימוהו, שעולמו האמוציונלי צנום ושדוף היגיון היה, שמוחו גובר בו על הלב, ^{אוצר החכמה} השכל — על הרגש והדין — על החסד. לא הבינו ולא ידעו קטיגורים אלה, שכל גדולי ישראל, שבנשמותיהם לחשה אש קודש שהוצתה באשו של אדון הנביאים, הסתתרו בצל שדי, השתקעו בבדידות נפשם הצנועה והביישנית, התקפלו בתוך תוכו של הסבל וציפו לישועת ד'.

דודי עבר את גיא הבכא ביחד עם אוכלוסי ישראל בפולין וליטא ושאר ארצות אירופה. דודתי, אשת נעוריו, וילדיו הצעירים הוצאו להורג ע"י העמלקים. הוא גלה ממקום למקום, מפלך לפלך וממדינה למדינה. סבל עלבון מר, דלות שחורה ומאוימת, גלמור דות, גם בגולה וגם אחרי בואו לארץ אבות. ברם מעולם לא פלט פיו קובלנה. לא נשמעה צווחה במעונו. קיבל את דינו של הקב"ה באהבה. שיכל את ידיו בגבורת-פלאים וציפה לישועה מתוך אמונת קדומים.

אמנם כן, הוא היה יחיד בדורו בכל השלבים : בתורתו, באמיתתו ובסבלו. נשמתו שעלתה השמימה הייתה זכה, עדינה וטהורה. הקרינה אור תורה, זוהר אמת ואצילות. רק מעטים זכו להתענג על הודה והדרה. רק מעטים הרגישו, כי איש אלהים נורא התהלך בקרבנו. היא עלתה בענן ונתכססה בענן ונתקדשה בענן והתדבקה בא-להים ביום אשר התייחד עמו היחיד שבכל הדורות ובכל הזמנים, משה רבם של ישראל.

זה דודי וזה רעי, בני ירושלים !